

POLITIČKI TIM KINE ZA ZAPADNI BALKAN

POLITIKA – CRNA GORA

STRATEŠKI IMPERATIV: HITNA INTEGRACIJA CRNE GORE U EU RADI ZAŠTITE OD SVE IZRAŽENIJEG KINESKOG UTICAJA

Najefikasnija odbrana od rastućeg kineskog uticaja u Crnoj Gori leži u dosljednoj primjeni strateških prioriteta zemlje i ubrzanju njenog prilagođavanja standardima EU kako bi postala punopravna članica, istovremeno razvijajući koherentnu i principijelnu politiku prema Kini. Stoga je imperativ jačanje uticaja EU u Crnoj Gori na političkom nivou, pozivajući novoformiranu Vladu da pokaže nepokolebljivu posvećenost ubrzanju procesa evropskih integracija. Prioritetno treba razvijati vladavinu prava, ojačati pravni i institucionalni okvir i uskladiti ih sa strogim standardima EU, što predstavlja jedinstvenu održivu strategiju za suprotstavljanje uticaju vanjskih aktera, uključujući Kinu u Crnoj Gori. Sinergijom političkog i ekonomskog uticaja EU i SAD na novu Vladu, zajedno sa kredibilnom perspektivom brzog članstva Crne Gore u EU, strateški pristup Vlade u sprovođenju reformi u narednih 12-18 mjeseci može postaviti temelje za sveobuhvatan preokret i čvrsto pozicioniranje Crne Gore u politički, finansijski i vrijednosni okvir Zapada, smanjujući prostor za politički i ekonomski uticaj Kine i drugih zainteresovanih aktera.

POZIV NA PRAGMATIČAN OPREZ EU I SAD U POGLEDU OBNOVLJENIH EKONOMSKIH STRATEGIJA KINE U CRNOJ GORI

Kineski politički uticaj u Crnoj Gori i dalje ostaje minimalan, dok nedavna istraživanja javnog mnjenja pokazuju da samo 1% građana Crne Gore Kinu doživljava kao značajnog spoljnopolitičkog partnera. Ova činjenica ukazuje na nedostatak suštinske političke usklađenosti između Crne Gore i Kine. Međutim, pozitivan imidž Kine u crnogorskoj javnosti formira se zahvaljujući aktivnom učešće Kine u realizaciji važnih infrastrukturnih projekata i pomoći koju je pružala u početnim fazama krize COVID-19. Izgradnja inicijalnog segmenta prvog crnogorskog autoputa (41 km) koji povezuje crnogorsku luku Bar sa glavnim gradom Podgoricom i Srbijom, finansirana je kreditom kineske Eksim banke od blizu milijardu eura, što je rezultiralo dugoročnim zaduživanjem države. Zabrinutost u vezi sa sposobnošću Crne Gore da otplati kineske kredite je značajna, s obzirom na stvarnu stopu spoljnog duga zemlje i relativno skromnu ekonomiju. Nedavno su se počele širiti glasine o tome da bi Crna Gora mogla tražiti restrukturiranje duga ili druge oblike finansijske podrške kako bi upravljala kineskim dugom.

Uprkos skromnoj političkoj percepciji, povoljno raspoloženje javnosti prema Kini naglašava višestranu prirodu međunarodnih odnosa, gdje nepolitički faktori, poput **ekonomske saradnje** i **krizne pomoći**, igraju značajnu ulogu u oblikovanju javnog mnjenja. Nedavni diplomatski naponi koje je uložio kineski ambasador u Crnoj Gori snažno signaliziraju namjeru Kine da utiče na Crnu Goru prvenstveno kroz ekonomsku saradnju, prikrivenu pod plaštom investicija u cilju jačanja crnogorske ekonomije. Koristeći neizvjesnu finansijsku poziciju nove Vlade na početku njenog mandata, Kina je spremna da preduzme finansijsku pomoć koju podržava EU kroz inicijativu „Plan rasta“. S obzirom

na to da je potencijalni ruski finansijski uticaj izolovan zbog nepokolebljivog (100%) pridržavanja Crne Gore zajedničkoj spoljnoj i bezbjednosnoj politici EU (Common Foreign and Security Policy, CFSP), zemlja bi uskoro mogla da se pojavi kao zona od interesa za finansijski uticaj između EU, SAD i Kine.

Očekujući ovu dinamiku, predvidljivo je da će Kina nastojati da se pozicionira kao pouzdan finansijski partner, nudeći brze alternative sporim i birokratskim finansijskim podrškama EU, koje su uglavnom strukturisane u obliku kredita. Shodno tome, Crna Gora bi mogla biti svjedok takmičenja za uticaj, što bi navelo Sjedinjene Američke Države da strateški intervenišu uz značajniju finansijsku podršku. Ovaj potez ima za cilj uspostavljanje SAD kao primarnog finansijskog i investicionog partnera Crne Gore, suprotstavljajući se pokušajima Kine da ostvari dugoročni i održiv uticaj kroz značajan doprinos velikim infrastrukturnim projektima. Uzimajući u obzir ovaj razvoj događaja, postoji zajednički interes između SAD i EU za ublažavanje finansijskog uticaja Kine, što zahtjeva koordinisane napore da se Crna Gora vrati u finansijsku orbitu Zapada.

DOKAZI

- Istraživanje javnog mnjenja koje je sproveo Centar za monitoring i istraživanje CeMI u avgustu 2023. godine otkriva da samo 1% građana Crne Gore smatra da zemlja treba da uskladi svoju spoljnu politiku sa Kinom. Nasuprot tome, značajna većina, 57,1% građana, doživljava Evropsku uniju (EU) kao primarnog spoljnopolitičkog partnera Crne Gore.

Vidjeti više na: <https://cemi.org.me/me/post/istrazivanje-mediji-dezin-formacije-i-spoljni-uticaj-u-crnoj-gori-1115>

- Kineska kompanija je dobila ugovor tek na drugom održanom međunarodnom tenderu. Na prvom međunarodnom tenderu hrvatska građevin-

ska firma Konstruktor, koja je gradila autoputeve u Hrvatskoj, dobila je ugovor za izgradnju cijelog autoputa, a ne samo jednog njegovog dijela. Ugovor je potpisan, a čak su i premijeri Crne Gore, Hrvatske i Srbije svečano otvorili radove. Međutim, hrvatska firma nije uspjela da obezbjedi kreditne garancije zbog nemogućnosti hrvatske Vlade na čelu sa Jadranom Kosor da izda garancije za ovaj projekat. Kao rezultat toga, ugovor je raskinut. Ukupna vrijednost ugovora dodeljenog hrvatskoj firmi za izgradnju celog autoputa (165 km) bila je 2 milijarde i 300 miliona eura, dok je cijena izgradnje prve dionice autoputa (41 km), koju je kasnije izgradila kineska kompanija, iznosio je 910 miliona eura.

Više na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/1513233.html>

- Ambasador Kine u Crnoj Gori Fan Kun je 4. decembra napisao članak u kojem je predstavio nove perspektive **ekonomske saradnje** između Kine i Crne Gore. Ova diplomatska retorika je „blago“ usmjerena prema novoformiranoj crnogorskoj Vladi, koristeći suptilan, ali uvjerljiv jezik. Naglašava se usklađenost Vladinih ciljeva sa trenutnim razvojnim okvirom Kine, koji se odlikuje principima „inovacije, koordinacije, zelenih agendi, otvorenosti i dijeljenja“. *Ambasador završava svoj rad navodeći: „Kina je spremna da saraduje sa Crnom Gorom na unapređenju tradicionalne infrastrukture, ali istovremeno aktivno istražuje nove mogućnosti saradnje u oblastima kao što su električna vozila, nova energija, ultravisoki napon prenosa i digitalna ekonomija. Na ovaj način zajedno stvaramo novi zamah razvoja, otvaramo nove prilike za saradnju i dalje približavamo Kinu i Crnu Goru, u cilju ostvarivanja obostrano korisne saradnje koja donosi još više rezultata za sve.“*

Članak je dostupan na: <https://www.pobjeda.me/clanak/novi-razvoj-kineske-ekonomije-nove-mogucnosti-za-saradnju-kine-i-crne-gore>

- Delegacija Vlade Crne Gore, uključujući potpredsjednika Vlade za ekonomski razvoj i ključne ministre, posjetila je 28. novembra 2023. godine Evropsku komisiju u Briselu. Oni su upoznati sa inicijativom “Plan rasta” za zemlje Zapadnog Balkana. Vlada Crne Gore je izrazila čvrstu posvećenost saradnji sa Evropskom komisijom u sprovođenju reformi kako bi ubrzala ekonomski i društveni razvoj, što bi doprinijelo ubrzanju procesa pristupanja EU. Evropska komisija je predložila dodatni investicioni paket od 6 milijardi evra za Zapadni Balkan, uključujući 2 milijarde eura grantova i 4 milijarde eura povoljnih kredita. Za Crnu Goru je izdvojeno oko 413 miliona eura, naglašavajući zajedničke napore za podršku ekonomskom rastu i reformama u skladu sa EU integracijama

Više informacija dostupno je na: <https://en.vijesti.me/news/politics/683724/Montenegro-received-around-413-million-euros-from-the-growth-plan-to-increase-the-rate-of-economic-growth-and-speed-up-the-EU-accession-process>

PRAKTIČNI KORACI ZA SMANJENJE KINESKOG UTICAJA U CRNOJ GORI

1. Crna Gora treba da demonstrira svoju odlučnost u ubrzanju procesa evropskih integracija nepokolebljivom implementacijom reformi za jačanje vladavine prava. To podrazumijeva ključna imenovanja sudija od strane Parlamenta, donošenje zakonodavnih promjena u sektoru pravde u skladu sa preporukama Evropske komisije (EK) i Venecijanske komisije (VK), te intenziviranje napora da se ispune politički kriterijumi za članstvo u EU kroz sveobuhvatnu reformu izborne procedure. Sve ove hitne reforme treba sprovesti u narednih 6-9 mjeseci.

2. Za Crnu Goru je od ključnog značaja da razvije strateški dokument koji će oblikovati njene odnose sa Kinom. U proces izrade Strategije o budućim odnosima sa Kinom, Vlada treba da angažuje domaće i evropske stručnjake iz oblasti politike, međunarodnih odnosa, ekonomije, odbrane i bezbjednosti. Prilikom izrade strategije, posebno treba razmotriti da li će i u kojoj mjeri rad stručnjaka biti objavljen javno, uključujući i konačni tekst Strategije. Značajno je istaći da je nekoliko zemalja EU odlučilo da takve dokumente zadrži u tajnosti, što odražava zajedničku zabrinutost oko otkrivanja strateških smjernica Kini. Ova diskrecija može biti strateški pristup zaštiti osjetljivih informacija i održavanju diplomatske prednosti u budućoj saradnji.
3. Ključno je usvojiti set pravila radi bolje regulacije trgovine i investicija iz Kine, posebno u vezi sa aspektima koji se odnose na nabavku, različite trgovinske sektore kao što su infrastruktura, ekonomski razvoj, itd. Pravila koja se zagovaraju trebalo bi da budu u skladu sa standardima EU i razvijena u bliskoj saradnji sa relevantnim institucijama EU, koristeći najbolje prakse iz različitih država članica EU.
4. Preporučljivo je zagovarati smanjenje ekonomskog projekata sa Kinom svedu na minimum, uz djelimičnu podršku EU. Alternativno, projekti treba da budu strukturisani na način koji minimizira korišćenje štetnih ugovora uz obezbjeđivanje kvaliteta izvedenih radova. Bilateralne modele ugovora o kapitalnim investicijama treba obeshrabiliti putem bilateralnih sporazuma sa Kinom, ili bar uslovljavati eksternom finansijskom revizijom i kontrolom kvaliteta.

OBLIKOVANJE BUDUĆNOSTI CRNE GORE: STRATEŠKI OKVIR ZA UBLAŽAVANJE KINESKOG UTICAJA I JAČANJE REFORMSKE AGENDE EU

Uspješna implementacija ključnih reformi u vezi sa EU rezultirala bi ubrzavanjem pregovaračkog procesa i zatvaranjem značajnog broja pregovaračkih poglavlja do kraja 2024. Završetak reformi trebalo bi da bude praćen značajnijim paketom finansijske podrške iz „Novog plana rasta“ EU. ” i drugih finansijskih instrumenata usmjerenih ka Crnoj Gori. Ovo ne samo da bi ojačalo kredibilitet zemlje u evropskim integracijama, već bi smanjilo i prostor za uticaj Kine i drugih spoljnih aktera. Strategija koja ocrtava odnose sa Kinom postaviće okvir za buduće interakcije između Crne Gore i Kine. Ovaj dokument ima potencijal da označi ključni momenat u pozicioniranju Crne Gore kao sljedeće zemlje članice EU, posebno u pogledu očekivanih napora Kine da izvrši uticaj u oblasti ekonomije i biznisa. Vrijedna smjernica za razvoj Strategije može se naći u izjavi predsjednika Evropskog savjeta Šarla Mišela tokom nedavnog samita EU-Kina, 7. decembra 2023. *„Odnos EU-Kina je od izuzetnog značaja. Međutim, mi moramo težiti uravnoteženijim, recipročnim i obostrano korisnim trgovinsko-ekonomskim odnosima“*, istakao je ovom prilikom predsjednik Mišel. Razrađujući ove principe u svojoj Strategiji, Crna Gora može poslužiti kao hvale vrijedan model drugim državama u definisanju budućih odnosa sa Kinom.